

پیوست‌ها

بر اساس مصوبه شورای دبیران مجله پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی، به منظور یادآوری، اطلاع‌رسانی و ثبت فعالیت‌های گذشته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم، تعدادی از بیانیه‌های همایش‌های برگزار شده، چکیده طرح‌های پایان یافته یا خلاصه سخنرانی‌های ایراد شده، در هر شماره مجله به صورت پیوست و **بدون هیچ تغییری** آورده می‌شوند.

بیانیه همایش

مروری بر توسعه پایدار بخش کشاورزی در جهان و ایران^۱

کورش وحدتی^۲

به همت شاخه علوم باغبانی گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم، یک جلسه سخنرانی و هم‌اندیشی با عنوان "مروری بر توسعه پایدار بخش کشاورزی در جهان و ایران" در تاریخ ۲۲ خردادماه ۱۳۹۸ در تالار اجتماعات فرهنگستان علوم برگزار شد. در این جلسه و در قالب یک سخنرانی تخصصی توسط آقای دکتر کورش وحدتی، استاد مدعو شاخه علوم باغبانی و استاد دانشگاه تهران، ابتدا وضعیت کشاورزی جهان و ایران از نظر سطح زیرکشت، مصرف آب، اشتغال، درآمدزایی و تامین غذا مطرح شد، سپس با توجه به رشد ۷۰ درصدی جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰، به چالش‌های پیش‌روی بخش کشاورزی برای تامین غذای نسل آینده، ضرورت توجه به توسعه پایدار کشاورزی، شاخص‌ها و متغیرها، مقدار تحقق آن‌ها در کشورهای پیشرو در بخش کشاورزی اشاره گردید. در ادامه بررسی شاخص‌های توسعه پایدار کشاورزی در ایران با برخی از کشورها، در چشم انداز ۱۴۰۴ مقایسه گردید و به راهکارهای بهبود این شاخص‌ها در کشور اشاره شد. پس از سخنرانی، در بخش دوم همایش، جلسه هم‌اندیشی با حضور سخنران، رئیس و اعضای گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم، جمعی از استادان دانشگاه‌ها، صاحب‌نظران و پژوهشگران کشور، مسئولین بخش کشاورزی و صنعت برگزار گردید. نتیجه این تبادل نظر و هم‌اندیشی در قالب این بیانیه در ۱۱ بند به شرح زیر ارائه گردید:

۱- بخش کشاورزی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصاد ایران و جهان محسوب می‌شود؛ به‌طوری که به تقریب ۷۰٪ از آب مصرفی و ۳۴/۳٪ از مساحت کره زمین و ۳۷/۳٪ از نیروی کار در جهان به بخش کشاورزی اختصاص دارد. افزایش معنی‌دار نیاز غذایی (بیش از ۷۰٪ تا سال ۲۰۵۰) و افزایش مصرف آب در بخش کشاورزی از یک سو و اثر منفی پدیده تغییر اقلیم و گرم شدن کره زمین بر تولید محصولات کشاورزی در آینده از سوی دیگر، سبب شده تا سیستم متعارف و سنتی کشاورزی ایران و جهان قادر به تامین نیاز غذایی آینده نباشد. بنابراین لازم است تا به توسعه پایدار کشاورزی با استفاده از فناوری‌های نو، برای تامین امنیت غذایی توجه شود.

۱- برگرفته از نشست هم‌اندیشی که در تاریخ ۹۸/۳/۲۲ در گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران برگزار شده است.

۲- استاد دانشگاه تهران و همکار مدعو فرهنگستان علوم ج.ا. ایران.

- ۲- بررسی جایگاه بخش کشاورزی در برنامه‌های توسعه ایران نشانگر این است که در برنامه‌های پنج ساله توسعه کشور به بخش کشاورزی به عنوان یکی از مولفه‌های اصلی توسعه اقتصادی کشور توجه شده است، اما برخلاف بحث توسعه کشاورزی، توجه به بحث توسعه پایدار کشاورزی محدود به برنامه‌های پنجم و ششم توسعه است. در حالی که لازم است بحث توسعه پایدار کشاورزی در اولویت برنامه‌های توسعه کشور قرار گیرد.
- ۳- بررسی شاخص‌های توسعه پایدار کشاورزی نشان می‌دهد که شوربختانه فاصله زیادی تا توسعه پایدار کشاورزی در کشور وجود دارد و توسعه کشاورزی در ایران، ناپایدار و یا پایدار ضعیف است. بنابراین لازم است ایران مانند سایر کشورهای در حال توسعه هفت رویکرد اساسی اصلاح ساختار مدیریتی، تولید و تامین آب، تمرکز یافته‌های پژوهشی به شاخص‌های توسعه پایدار کشاورزی، بکارگیری روش‌های نوین، اصلاح الگوی مصرف، اصلاح سیستم بازاریابی و اصلاح الگو و سیستم تولید را مورد توجه و بررسی دقیق قرار دهد.
- ۴- بررسی توزیع زمین‌ها براساس نوع کشت نشان می‌دهد که ۸۹٪ از زمین‌های کشاورزی ایران به محصول‌های زراعی و ۱۱٪ به باغ‌ها اختصاص دارد. این در حالی است که محصول‌های باغبانی از کارایی مصرف آب و ارزش اقتصادی بالاتری برخوردار هستند. بنابراین با توجه به مسئله مهم کم آبی، لازم است وزارت جهاد کشاورزی نسبت به اصلاح الگوی کشت به ویژه در منطقه‌های کم آب کشور اقدام نماید.
- ۵- بررسی سهم اشتغال بخش کشاورزی از اشتغال کل کشور نشان می‌دهد که ۱۸٪ از کل شاغلین در بخش کشاورزی و ۸٪ در صنایع وابسته به کشاورزی مشغول هستند. افزون بر این، هزینه ایجاد اشتغال در این بخش نسبت به سایر بخش‌ها کمتر می‌باشد. بنابراین لازم است تا دولت با بکارگیری سازوکار تشویقی، بخش خصوصی را به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ترغیب نماید.
- ۶- در بین محصول‌های کشاورزی، خشک‌میوه‌ها همواره در راس صادرات کشاورزی و حتی صادرات کالای غیرنفتی ایران قرار داشته و از جمله محصول‌های ارزآور در ایران و جهان هستند. بنابراین لازم است تا وزارت جهاد کشاورزی ضمن ترغیب بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در این بخش، شرایط برای توسعه سطح زیر کشت، بهبود فراوری و بسته‌بندی و افزایش صادرات این محصول‌ها را فراهم نماید.
- ۷- توسعه پایدار، توسعه‌ای است که پاسخگوی نیازهای نسل حاضر بدون به خطرانداختن ظرفیت‌ها و نیازهای نسل آتی باشد و مهم‌ترین ابزار برای دستیابی به آن، داشتن دیدگاهی سامانه‌ای است. بنابراین توسعه یک بخش اگرچه شرط لازمی برای دستیابی به توسعه کلان و پایدار است، ولی شرط کافی نمی‌تواند باشد. بنابراین همه بخش‌های موجود در یک نظام اجتماعی می‌بایست به طور هم‌زمان و به ویژه هماهنگ، در راستای هدف نهایی گام بردارند.
- ۸- برای توسعه پایدار کشاورزی در ایران سه موضوع درآمد کافی به ویژه برای افراد کم درآمد و روستایی، قابلیت دسترسی به غذا و حفاظت و بهبود منابع طبیعی و منابع ژنتیکی گیاهی دارای اهمیت زیادی است و لازم است این سه مورد در اولویت سازمان‌های مربوط قرار گیرد.
- ۹- در سال‌های گذشته، توسعه کشاورزی ایران بیشتر بر پایه الگوی بهره‌برداری از منابع بوده است (مانند طرح طوبی) و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع و همچنین استفاده بیش از حد از سم‌های شیمیایی سبب ناپایداری توسعه کشاورزی شده است. برای تحقق توسعه پایدار کشاورزی در کشور، لازم است تا یک الگوی ترکیبی از الگوهای توسعه، جهت توسعه پایدار بخش کشاورزی کشور انتخاب شود.